

Skjemainformasjon

Skjema	Samarbeids- og utviklingstiltak for arkiv og museum 2012 (nynorsk)
Referanse	490638
Innsendt	14.10.2011 16:36:57

Opplysningar om søkjar

Søkjar

Namn på organisasjonen	Hardanger og Voss museum
Leiar for institusjonen	Trude Hoflandsdal Letnes
Postadresse	Hardanger og Voss museum
Postnummer / Poststad	5778 Utne
Tlf. til organisasjonen	56553350
Kontaktperson for prosjektet	Oddvar Soldal
Tlf. til kontaktperson	56553372
E-post til kontaktperson	oddvar.soldal@fartoyvern.no
Nettstad	http://www.hardangerogvossmuseum.no
Org. Nr	no987927704

Opplysningar om prosjektet

Prosjekt

Søknaden gjeld Forvaltning og tilgjengeleggjering av samlingar

6 Prosjekt og prosessar som fører til utvikling av fellestenester, fellesmagasin og tilgjengeleggjering av samlingar

Tittel på prosjektet Dokumentasjon av båtbyggjartradisjon i Hardanger

Samandrag av prosjektet

Hardanger har svært lange tradisjonar innan trebåtbygging. Småbåtverkstaden ved Hardanger fartøyvernssenter har dei siste 25 åra samarbeidd med tradisjonsberarane som framleis byggje klinkbygde robåtar. Båtbyggjarane våre utnyttar dette unike høvet til å dokumentera faget. Ved småbåtverkstaden vert faget vidareført som handlingsboren kunnskap ved at me byggjer båtar. Målet med prosjektet er å fullføra dokumentasjonen og formidla han vidare i digital utstilling og i bok.

Prosjektomtale

Dokumentasjon og formidling av båtbyggjartradisjonar i Hardanger

I Hardanger har det vore bygd båtar langt tilbake i tid . Dei eldste båtane som finst i dag er frå tidleg på 1800-talet. I tillegg til vanlege færingar finst det mellom anna framleis ein god del større kyrkjebåtar både i nausta langs fjorden og på ulike museum. Dette er hardangerbåtar, og me talar om ein type båt med særskilte trekk som er råd å skilja frå dei andre båtane på Vestlandet som oselvar , nordhordlandsbåtar osv.(jfr. Morten Engstad og Åsmund Kristiansen: Hardangerbåten som type og byggesystem, Hardanger fartøyvernssenter og Handverksregisteret, De Sandvigske samlingar, 1992).

Handlingsboren kunnskap frå båtbyggjarar til Hardanger fartøyvernssenter

I Hardanger vart det bygt klinkbygde robåtar i stort omfang også framover i siste halvdel av 1900-talet. Dei gamle hardangerbåtane sine særtrekk ser me att i den nyare strandebarmaren. I gamle notatbøker og i kontakt med båtbyggjarane finn me ut at det var ein overgang i bygginga av denne gamle typen treborda hardangerbåt med hogde halsar, kan på stammen , nedfelte keipar osv. til den nyare strandebarmaren me kjenner i dag, på slutten av 1800- og byrjinga av 1900-talet.

Også dei siste åra har eldre, 80 – 90 år gamle, båtbyggjarar i Strandebarm bygt båtar, rett nok i svært avgrensa omfang. Desse tradisjonsberarane har røynsle med bygging av ulike båttypar. Nokre av dei har røynsle med bygging av gavelbåtar og andre mindre motorbåtar, andre har mykje røynsle frå livbåtbygging, men dei fleste har bygt strandebarmarar.

Det er sjølvsagt eit stort privilegium at me i Hardanger framleis har hatt ein rest av yrkesutøvarar innan eit så sentralt handverksfag i Noreg . I dette ligg det eit stort ansvar. Ved å driva ein småbåtverkstad med fagutdanna båtbyggjarar og lærlingar har Hardanger fartøyvernssenter som no er ein del av Hardanger og Voss museum, teke ansvar for at handverket vert ført vidare på tradisjonell vis. Målet for drifta av verkstaden ved Hardanger fartøyvernssenter er formulert i strategisk plan for verksemda:

»Småbåtverkstaden skal gjennom nybygging, restaurering og forsking på opne båtar frå Hardangerregionen bidra til å byggje opp og formidle kompetanse om lokale småbåttradisjonar»

Båtbyggjar Peter Helland-Hansen har hatt ansvar for drifta ved småbåtverkstaden sidan 1994.

I den perioden har han stått for bygginga av eit utval av lokaltypiske båtar. Han er også komen i gang med å intervjuar og ta opp film med dei lokale yrkesutøvarane, skogeigarar og sagbruk, som leverer vyrke til og dei som er båtbyggjarar.

I perioden 1996-99 arbeidde båtbyggjar Alf Sørnes i småbåtverkstaden. I dette samarbeidet fekk verkstaden høve til å dra vekslar på ein svært erfaren yrkesutøvar innan faget.

Småbåtbygging blant yrkesutøvarar som har frå far til son og/eller praktiserer gjennom yrke, er så godt som over. Det har småbåtverkstaden teke konsekvensane av. Frå starten i 1987 har me sikra at denne handlingsborne kunnskapen innan tradisjonell småbåtbygging for ettertida ved å driva med nybygg og reparasjonar. I 2011 er det tilsett to fagutdanna båtbyggjarar og ein lærling.

Mål og målgruppe for prosjektet

Det viktigaste målet med å ta vare på handlingsboren kunnskap, er å ta vare på handverket med tradisjonell kunnskapsoverføring frå meister til lærling slik det vert gjort ved småbåtverkstaden vår. Prosjektet vårt vil vera viktig fagleg for å justera, styrka og utvida horisonten for vidare drift av verkstaden.

På den bakgrunn må drifta ved verkstaden vera i gang medan me arbeider med dokumentasjon saman med tradisjonsberar. Båtbyggjar Peter Helland Hansen har alt gjort ein del arbeid, men for å nå over flest mogeleg av dei gamle båtbyggjarane i tide må arbeidet intensiverast slik at innsamlinga vår vert mest mogeleg komplett.

For å styrka vidareføring, dokumentasjon og formidling av dette handverket må følgjande gjerast:

- 1)
Laga ei oversikt over småbåtbyggjarar i Hardanger, hven som praktiserer i dag, og kva båttypar dei har mest erfaring med, eller framleis byggjer.
- 2)
Laga ein oversikt over dokumentasjonsarbeid på småbåtbygging som er gjort så langt i Hardanger
- 3)
a) Gjera intervju med dei forskjellige informantar for å sikra ein munnleg beskriving av faget for ettertida og som hjelpemiddel for å avklara vidare dokumentasjon.
b) Skriva ut intervjuar så dei vert tilgjengelig for folk som arbeider med tradisjonsvidareføring og andre interesserte.

4) På grunnlag av pkt 1, 2 og 3 ta stilling til kva båtar/yrkesutøvarer det er viktig for oss å få dokumentert, få vidare kunnskap om bygging av.

Me har gjort litt arbeid innan pkt. 1, 2 og 3 innan den vanlege drifta på verkstaden med små tilskot frå ein pott med "fellesmidlar" ved Hardanger og Voss museum. Det arbeidet har lært oss at me må frikjøpa vår fagkunnskap (båtbyggjar Peter Helland-Hansen) for å driva med forskingsarbeid. Det høver best å fordela arbeidet over tre-fire månadar over tre år.

Det innsamla materialet skal etter kvart verta bearbeidd og lagt ut som ei

internettutstilling og publisert som bok. Ein slik dokumentasjon og formidling vil vera nyttig for alle som driv med båtbygging og arbeider med immateriell kulturarv og historie, spesielt knytt til kystkultur og fiskeri. Som internettutstilling og bok vil det i tillegg ha stor interesse for alle som er interessert i desse fagområda. Me ynskjer å nå endå fleire enn i dag ved å gjera fagfeltet betre kjent gjennom undervisningstilbod til skuleelevar og studentar på alle nivå. Alt i dag har me gode og populære tilbod for skuleelevar, mellom anna gjennom den kulturelle skulesekken.

Arbeidsmåte

Innsamlinga skjer ved å me fylgjer tradisjonsberaren i arbeidet og fangar opp nyansar i faget innanfor: verkstadsorganisering, metodikk, mål, språkbruk, årsrytme, materialforståing osv. Vidare er det viktig at arbeidet skjer i tradisjonsberaren sin eigen verkstad og eige miljø. Av erfaring frå andre prosjekt gjer dette ein ro og naturleg råde rundt bygging og dokumentasjon. Informanten er meister i eigne omgjevnader, og me som vitjar får ein naturleg læregut-status. Dette er ein god måte å fanga opp tradisjonskunnskap på, og han vert reelt gjort mogeleg å vidareføre. Alt vert filma og fotografert for å få bilete av verkstaden, verktøy, maskiner og utstyr som trengst for å byggje båt. Det vert også take bilete underveigs i alle prosessar. Film har den store føremonen at han for ettertida dokumenterer metodikk og kan verta eit godt reiskap for formidling. Ein får vist korleis båtbyggjaren brukar kroppen, og ulike verktøy for å skapa ein båt. Dette er ei av dei store utfordringane i dagens dokumentasjon og vidareføring av båtbyggjarfaget: I kva grad sikrar me kunnskapen som ligg i arbeidsmåtene og bruken av kroppen for å løysa dei enkelte oppgåver i bygging av ein båt.

Eit viktig mål for eit slikt prosjekt vil vera å få lagd ei digital forteljing eller ein film som viser bygginga av den aktuelle båttypen. Prosessen kan med fordel kommenterast av yrkesutøvaren sjølv.

Utstilling og bok

I dokumentasjonen som vert digital utstilling og bok er det viktig å få fram dei faglege problemstillingane og vurderingar som er knytt til å byggja båt. Korleis få eit godt skap på båten?, Kva vurderingar ligg til grunn for utveljing av material, måltaking osv.? For å fanga opp desse nyansane bør det fyrst lagast ein rapport som beskriv byggjeprosessen frå materialuttak til sjøsetjing og dei omkringliggjande vurderingar. Alle handverksfag har sitt eige fagspråk. Så også med båtbygging. Språk og seiemåtar er viktig for å forstå prosessen. Ein viktig del blir å laga ei ordliste som tek føre seg dei ord og uttrykk som er spesielt knytt til faget. Denne kan utviklast på grunnlag av intervju og daglege notat og kvalitetsikrast mot informantane sjølv.

Litt meir om strandebarmaren og korleis tradisjonen er vidareført

På 1900-talet var tyngdepunktet for bygging av den nyare strandebarmaren i bygda Strandebarm i noverande Kvam herad og i Jondal kommune. Det var mange familiar som hadde båtbygging som yrke eller attåttnæring.

Fram til 1920-talet var det fiskerinæringa på Sørvestlandet som var den viktigaste marknaden. Denne marknaden braut nærast saman på kort tid grunna dårleg fiske på den tida. Mange båtbyggjardistrikt fekk problem med å vidareføre næringa som hadde stått så sentralt.

Nærast mot alle odds greidde pionerar i Strandebarm på denne tida og opna ein ny alternativ marknad for båtar som vart selde til Austlandet.

For mange av båtbyggjarane vart det viktigaste produktet no fritidsbåtar. Båtane går no såleis inn i ein heilt ny samanheng. Eit viktig ramevilkår, nemleg båtbrukarane, vert endra. Dei tradisjonelle bruksbåtane blei tilpassa den nye marknaden. I Strandebarm gjekk den nye båten under under namnet «Oslobåten». Kjøparane austpå kalla han helst for «Hardangersjekte».

I alle høve snakkar me om ein båt som har sine røter i den gamle hardangerbåten via dei forenklingar som finn stad rundt århundreskiftet og så igjen justert mot denne nye brukargruppa. Størst volum på denne eksporten var i midten av tjuetåra. Då var det fleire fartøy som gjekk fullasta med robåtar via Haugesund og Stavanger til Oslomarknaden. Gamle båtbyggjarar stadfestar at det kunne vera opp til 70 småbåtar ombord på ein tur. Innveden vart teke ut og båtane stabla i einannan.

Etter krigen har det framleis vore råd å få tak i strandebarmarar av den gamle typen, med tre bordganger. Oslobåten vart bygd med 4,5 eller 6 bordganger. Desse båtane blei etterkvart også bygde med enda ein tilpassing, nemleg ein liten innanbords

bensinmotor og fekk lokalt namnet «bastardar». Siste lekk i utviklingskjeda av strandebarmsbåten er typen med akterspegel for montering av påhengsmotor. Desse vart vanleg frå 1950- talet og fremetter.

I tillegg til Strandebarmsbåten som vanlegvis var ein færing ,er det bygd eit mangfald av typar fiskebåtar, skipsbåtar, livbåtar, motorbåtar m.m.

I høve livbåtproduksjon var også dette distriktet tidleg ute da eit nytt regelverk sette ein standard for desse båtane på slutten av 1930-talet.Regelverket ga høve for masseproduksjon i seriar, noko som vart gjennomført på Fjellstrand båtbyggeri i Strandebarm . Ut på femtitalet gjekk dette båtbyggeriet over til å byggja livbåtane i aluminium. Fjellstrand vart ein pioner og verdsleiane verft innan bygging av snøgtgåande passasjerkatamaranar. Ein rimeleg karakteristikk av strandebarmstradisjonen må såleis vera evne og vilje til omstilling, til nye marknader og nye båttypar

Framdriftsplan

Framdriftsplan for heile prosjektperioden

Startdato 01.01.2012

Sluttdato 01.01.2015

Aktivitetplaner

Tittel	Frå dato	Til dato
Intervju og innsamling av data	01.01.2012	01.03.2014
Bearbeiding og digital utstilling	01.09.2012	01.01.2015
Utstillinga opnar	01.06.2014	01.07.2014
Bearbeiding til bok	01.01.2013	01.10.2015
Bok ferdig	01.10.2014	01.10.2014

Andre opplysningar / kommentarar om framdrifts- / aktivitetsplan.

Som nemnt tidlegare vil innsamlingsarbeidet føregå i bolkar, bearbeidinga meir kontinuerleg. Det er naturleg å opna den digitale utstillinga tidleg i prosessen for å vekkja interesse.

Samarbeidspartnarar

Har du ein samarbeidspartnar?

Ja

Samarbeidspartner 1

Namn

Senter for immateriell kulturarv SIKA

Formell avtale?

Nei

Postadresse

Maihaugen, Maihaugveien 1

Postnr / Poststad

2601 Lillehammer

Kontaktperson

Eivind Falk

Tlf. til kontaktperson

61057600

E-post til kontaktperson

handverk@nhu.no

Rolle

Det er naturleg å samarbeida med med SIKA og Norsk handverksutvikling som me har samarbeidd med i andre handverksprosjekt. Likeins vert det samarbeid med Hordamuseet, Bymuseet i Bergen

Prosjektbudsjett

Prosjekt

Eittårig eller fleirårig prosjekt? Fleirårig

Er prosjektet pågåande?

BUDSJETT FOR FØRSTE ÅR

Utgifter

Hva	Beskrivelse	Sum
Personalkostnader (lønn/overhead)	Prosjektleiing/administrasjon	kr 20 000,00
	Innsamlingsarbeid	kr 100 000,00
Varer/utstyr	Fornyng av digitalt opptaksutstyr	kr 20 000,00
Tjenester kjøpt av andre	Hjelp til digital utstilling	kr 40 000,00
Andre utgifter (spesifiser)	Reiser og kurs	kr 40 000,00
Totale utgifter		kr 220 000,00

Inntekter

Beskrivelse	Tilskudd bekreftet?	Sum
<u>Søknadssum Norsk kulturråd</u>		<u>kr 110 000,00</u>
Fellesmidlar Hardanger og Voss museum	Nei	kr 40 000,00
Eigen arbeidsinnsats	Ja	kr 20 000,00
Regionale sponorar/fond	Nei	kr 50 000,00
Totale inntekter		kr 220 000,00

Kommentar til budsjett neste år

Når ein kjem i gang med prosjektet er det naturleg å søkja om lokal og regional støtte for heile prosjektet. Hardanger fartøyvernssenter har tidlegare fått godt gjennomslag for liknande prosjekt.

BUDSJETT FOR HELE PROSJEKTPERIODEN

Utgifter

Hva	Beskrivelse	Sum
Personalkostnader (lønn/overhead)	Adm. innsamling, bearbeiding	kr 400 000,00
Varer/utstyr	Digitalt utstyr	kr 40 000,00
Tjenester kjøpt av andre	Bokprod, digital utstilling	kr 200 000,00
Andre utgifter (spesifiser)	Reiser, kurs	kr 60 000,00
Totale utgifter		kr 700 000,00
Inntekter		
Beskrivelse	Tilskudd bekreftet?	Sum
<u>Søknadssum Norsk kulturråd</u>		<u>kr 350 000,00</u>
Fellesmidlar Hardanger og Voss museum	Nei	kr 120 000,00
Eigen arbeidsinnsats	Ja	kr 60 000,00
Lokale og regionale sponsorar og fond	Nei	kr 170 000,00
Totale inntekter		kr 700 000,00
Kommentar til hele prosjektperioden		
Viss me får inn høgare tilskot regionalt og lokalt, er det naturleg at eigeninnsats, tilskot frå felelsmidlar frå Hardanger og Voss museum og Norsk kulturråd vert redusert tilsvarande.		

Vedlegg
Ingen vedlegg lasta opp